

ГОДИНА VI.

ПОЗОРИШТЕ

БРОЈ 28.

УРЕЂУЈЕ А. ХАЦИЋ

Излази свака о дану сваке представе на по тавака. — Стои за Нови Сад 40, а на страну 60 н. месечно. — Претплатата се најде Криелу Јовановићу, који се из љубави према позоришту примно да разаниље овај лист.

О КОНВЕРЗАЦИОНОМ ТОНУ.

Шта је у глумачкој уметности у опште конверзациони тон?

Конверзациони тон је, као што већ и сам израз каже, тон, што се употребљује у обичном животу, противност онога тона, што треба да се изрази у грчким трагедијама; јер се у њима најбоље огледа идеалан свет на према обичном свету. Тон идеалног света већ увек да се изрази неким свечаним начином. Но погрешићемо, ако у опште означимо конверзациони тон као нешто противно од идеалног тона, и овај посledњи као противност првоме; јер идеални тон спада у опште уметност и обухвата исто тако тон живота у својој лакоћи, као и свечани тон. Исто је тако погрешно, кад се мисли, да је конверзациони тон особито за прозу, а идеални за поезију, за стихове. Премда се конверзациони тон поглавито употребљује у прози, то ипак ни проза неискључује идеалан тон, који већ увек да задахне уметност. Тако исто потребан је и у поезији природни тон, који нас везује са животом.

Први захтев за конверзациони тон у уметничком погледу, то је лакоћа у говору, т. ј. да се без напора, без по муке изговарају речи. Конверзациони тон је од прилике то, што и племенито, отмено иопашање. Но ово је само негативне природе, и значи, да се не чини ништа неспретним, нелепим начином. Тако исто иште и конверзациони тон пре свега, да у изговору неманичега тромог, усиљеног,ничега, што смета, што није лепо. Тиме ће се постићи то, да ће нам тај конверзациони тон изгледати као нешто са свим природно. Јер кад слушамо тај лепи, племенити конверзациони тон, видимо одмах пред собом образована человека из добра друштва, који исказује своје мисли лако, слободно и течно и клони се свега, што није лепо и што је усиљено. Па што већма провирају из

конверзационог тона образован човек, што се чистије и јасније огледа у говору његовом нешто, што је опште сваком човеку, нека духовна образованост, тим је племенитији, уметничкији конверзациони тон. Из реченога види се такође, да прави конверзациони тон искључује сваки дижалекат, свако наречије, јер наречије нам износи човека из неке засебне области, а не општији обичног човека. И у стиховима се може употребити конверзациони тон, само се иште финај углађеност и елегантније држање.

Како треба равнati конверзационој тоном, и у којим се границама кретати, то једино одлучује природа самог дела, ситуација и карактери. Тако Гетов „Тасо“ изискује најплеменитији и најфинији конверзациони тон, који ће нас тако рећи одомаћити у идеалном кругу, у који нас дело преноси; или ипак ту не сме бити патетична предавања, јер би нам оно разагнало илузију. Највећма смета фином конверзационом тону тежак језик, т. ј. кад тешко говоримо и изговарамо. Само кад нам иде језик лако, вероваће нам слушаоци, да је то језик из права живота. У конверзационом тону мора дакле разговетност и чулна јасност с једне, и лак говор с друге стране држати равнотежу. Само се том равнотежом може целина говора задахнути неким идејним дахом, те ће нам се разум, слушајући јасни смисао говора, исто тако задовољити, као што ће лаки ток говора пријатно утицати на наш уметнички осећај. Треба имати веома фина, уметничка такта, да се у сваком конкретном случају може знати, је ли конверзациони тон ту на свом месту, или не. Кад се погрешно, невешто употреби конверзациони тон, то он може ситуацију, као и цео говор покварити, одузети му истинитост; а то исто може учинити и патос, ако се употреби онде, где му није места.

Тако би конверзациони тон, кад би се применио па старинску трагедију или па Гетову „Ифигенију“, уништио природу тога дела и одузeo му сву узвишеност. А на против свечан тон и патос одузели би лакој шалњивој игри сву драж и чар.

Конверзациони тон управља се вазда према ситуацији и према особама, што раде, те се може најразличније мењати према захтевању ситуације или карактера. Даровит уметник знаће увек без по муке погодити, какав тон вадија употребити.

Кад се конверзациони тон уметничан говор или излив каквог ефекта, може да буде од велика уметничка утицаја, јер се тиме сећамо да пред нама стоји човек, који природно осећа, који се отрпне од патоса, те баш тиме даје патосу неку вишу вредност и посвету.

Из свега овог расматрања произлази, да је конверзационом тону највећи непријатељ декла-

мација, јер овој је вазда цел риторички елеменат; она хоће да се допадне и да угоди уху вишемузикалношћу говора. Декламацији, као таквој, није истина и живот последња цеља, испред које све треба да ишчезава. Декламација ће дакле увек бити на штету конверзационом тону, јер му она одузима живот, истину и лакоћу.

Што приказивач боље влада конверзационим тоном, што га разноврсније развија, тим ће бити сигурнији да не ће заини у декламацију и патос. Приказивачу је дакле дужност, да конверзациони тон уметнички развија и изобрази, јер ће се тиме сачувати, да не падне као жртва декламације и манира. Дуже веџбање и марљив труđ око савлађивања тешког језика и изговора даје и најкрућем органу гинкости и лакоће, а говору лепу угlaђеност.

По Речеру.

СЛУСАЊЕ.

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.

(„После игранке“, шалњива игра у једном чину, написао Дике, превео М. Х., за тим: „Доктор Робин“ шалњива игра у једној радији, написао Премареј, за српску позорницу увесно Ј. Ђорђевић).

Шалњива игра „После игранке“ са две особе, приказана је први пут у четвртак 12. маја о. г. О истој се само кратак, али за то и одлучан суд даје изрећи. Та шалњива игра наиме није иштица друго, него скоро бурлеска епизода, која се дешава у некој престоници — иначе се ботме не би ишдала схватити — у кући младе неке удовице и то после игранке, не до душе у са свим глуко доба ноћи, али спака-ко још у време, где чисте душе сапак бораве. Некакав Исидор Гаупер-Кодберг (г. Рајковић), не зна ни сам, како је дошао у туј будоар и ту одморио своје трудне кости за нека три сахата. Кад се пробудио, нађе за вредно, да се разиђе *per longum et latum* у минуцијозно разглабање онога, што му се у последње доба десило. Није га мрзило, ни да нам објави, да је рад, да промене своје кобио име „Гаупер“. Између осталога проглашира нам је и своје крштено имено, у оните свачага је ту било, само не онога, што би човека могло занимати. Удовица Харијета (г. Рајковића), мора да ишце читала *Knigge-a*, јер час је свог госта узнимиривала при славању, час при јелу, па најносле, слутећи превару, почела је искушавати госта и то некако неизграшно са бајком о отрованом вину. На њега услед тога нађе грижа и завијање, па се стаде савијати, као прв, и то у толикој мери, да се обилно побојасмо за — стрижење гледалаца. Но на срећу ствар се још некако па брауз руку сврши, — у страху једва могосмо разумети да је срећно исцало — а гледаоци одануше. — Наше скромно мњење о тој игри јесте: нек остане онде, где је и ионикла, наиме у престоници, а од нас — далеко јој лепа кућа.

Јао нам беше приказивача г. Рајковића и гђе Рајковићке, што морадоше испуњавати тако недостојне задатке. Овога пута, — чудно је, али морамо признати — чисто се једисмо на дивну игру г. Рајковића; иста у малоте не спасе комад од смртне пресуде, коју му је публика већ накана била да потпише.

Још да не беше нашег старог познаника „Доктора Робина“ са Гериком — Ружићем, ми бисмо веће у четвртак држали за изгубљено. Ако се ико од гледалаца још „волновао“ био, да прехитри у донашању рђавог суда о првом комаду, то је касније за цело свако безусловно први комад осудио, кад је осетио пријатан утисак Премарејеве шалњиве игре, јер је контраст и сувише жив, а да се не би дао у чину мерити осстити.

Шта би се још дало рећи о Ружићевом Герику. Доста је, да га човек може гледати, доста је, да има прилике да се тим веитачким заносом, тим племенитим жаром г. Ружића даде усхићити; а таквом се усхићењу израз даје оствентативним, бурним одликовањем, које је и тога пута г. Ружићу од његове публике у део цело. Поред Герика као да потавне остале слике у „доктору Робину“. Само је још Мара (а што не: Мери?) држи па ириличној висини. Идеалима тако сиљно занесено девојче иште од глумице не само мало озбиљије схваћање и студију, него и јачину у изразу, а за декламацију и достатну јачину органа. У првом погледу кадра је гђа Л. Хадићева да задовољи, јер то од ње зависи; у другом погледу већ мање, што се строго не сме у претрес узети, јер се то именити не да. Уверени смо, да је до господиће стало, да би она и томе својом вољом и труdom доскочила. ГГ. Зорић и Љукић (Цексон и Артур) и гђа Ј. Поповићева (Едита) држали су се у оним границима, које им је Премареј прилично мањејски означио.

Г.

ПОЗОРИШТЕ.

* (Народно позориште у Београду), У недељу 1. о. м. представљан је у нашем позоришту „Живот једне глумице“, драма у 5 чинова, написали Анишет Буржоа и Теодор Барбијер.

Комад је овај, као и многи што их гледасмо паiamo позорници за ово кратко време, из новије француске школе, која обрађује предмете на начин врло ефективан, и чија тежња и правац нишани ноглавито на танке живце и меко срце гледалаца, како би им се осећаји силовито потресли при многим моментима. И у склапању својих драма па овај научни записта су, може се рећи, велики вештаци, које није ни чудо, кад се зна, да су врло добри познаваоци и позорнице и публике. Истина, да кад год у комадима ове школе гледамо смесу многих немогућности, неиздавских призора, невероватних случајева заилетених тако јако, да човек тек на kraju odaхије од силовитих непријатних призора, али уједно и забаве гледаца до посљедњег тренутка. Сваки писац ове школе мање више јако грамзи за ефектом, што је узрок да дело по некад изгуби од своје драматске важности, које иначе не би било, али које опет с друге стране добија и с тим, што живљим бојама најртваних карактера редко ћемо у других писаца наћи.

Оба ова писца позната су нашај публици из више својих дела, а од озбиљнијих драма Барбијера хвали се особито трагедија „Дјејица орлеанска“, која је сјајан успех стекла писцу. Критичари веле да је писана много реалистичније од Шилера.

Представа је текла врло добро и испала је на оште задовољство. М. Гргурова (Олимпија) носилаца насловне улоге имала је момената, у којима нас је заносила својим силовитим приказивањем, и које је уметничком способношћу умела извести и узвинити се над свима ове вечери, а особито у трагичним сценама. Цветић (Сен Фар) није имао истину улогу у којој би могао показати свога дара, али је ипак као што треба приказао добројудну старину. Л. Поповић (Троф Карло) и Станишић (маркез Емиј) били су доста добри. М. Ђорђевић (Роза Мишон) била је као и увек, веселом својом игром привукла је на себе особиту пажњу и заслужила сваку похвалу. М. Цветић (Клара) приказала је своју улогу као што се само очекивати могло. Остали били су доста добри.

* (Народно позориште у Загребу), Господин Префект“ (*Le préfet*) зове се француска шаљива игра у 3 чина од Едмунда Годинета, која је 15. априла први пут на нашем позоришту приказана била, и којој се, да искрено говоримо, ни мало не радујемо. Лаубе је ту комедију дао приказати по свом друштву у Пенити, по то писац имало не пречи, да тај под Годинетове виле из близине ноглавамо, да се упитамо, шта је то, је ли то за нас? Да не одужимо ове ретке, чујте садржај: Неки славољубив, слабоуман богоугаш Понтерисон (г. Фрајденрајх) нема посла. Хоће му се славе, части и угледа. Јадник напише „књижицу о реформама“, кандидује се за начеоника у малом местаницу. Понтерисон има младу жену Лукрецију (г. Ружића), која брак ће сматрати за какву дужност, а женски стид за по све сувишан, „муж јој је деваста брига.“ Та лакоумница по све гризетских начела, заволела је тако рећи нимфоманичком јестетском неког младића Оскара, пријатеља њеног мужа, који се

њојзи преко пута настанио, да може на знак жене лакше проводити прељубно лубакање. Младић то (најпосле досади, хће да се отресе невернице, али она не да. Стигне му писмо, да је тобоже постао префект у мањој вароши, писмо то ухвати Лукреција, обесвести се, Понтерисон нађе, узме писмо из руку своје обнесене жене, прочита га и мислећи, да је џам постао префект у Монбрисону, упути се са својим слугом (г. Сл. Махалун) у место своје побожне префектуре, да развиди варош и људе. Дође у кујну хотела у Монбрисону, где нађе врло глупа крчмару (г. Милан) и скроз лакоумну крчмарницу (ѓиџа Собјеска). Његов никогнито ода слуга му. Тобожњем префекту приправља се слава, коју прима достојанствено. Али и Оскар је „никогнито“ дошао, мислећи, да је он прави префект, али видјеши што Понтерисон ради, не одаје се. За Оскаром долети Понтерисонова жена. Чује да јој је муж овде. Сто неприлика. Оскар ју скрива, Понтерисон чита у „Монитеру“, да није он, већ О. Виљкрен, постао префект т. ј. Оскар. Разјарен је. Грађани приправљају Оскару параду. Најпосле изађе, да није ни Оскар префект, већ његов стриц Овид Виљкрен. Жена се измири с мужем и обоје као и Оскар поврате се преварени у Париз. Чин те нечисте анекдоте мален је, али је Годинет развио у неколико досетљивих ситуација, те се каткад човек забиља од срца мора наслејати. Но у ирокс том лаком заплету нема та комедија, да искрено говоримо, вредности, јер је роба најлакше врсте француског драматског трга, и премда не спадамо међу оне, који сматрају драматска писаца за ипророка, опет нам је дужност што одлучније одбити оваке блатне произоводе, где нема ништа друго, до глупака и неваљалих, бесрамних жена, где писцу није намера жигосати мане и опачине, ма и фотографским сликама, већ публику забављати блatom. У очи таких особа, као што је Лукреција (која и ако је удата лети бесно за другим мушкарцем), као што је крчмарница (која без премишаљања проводи љубав са сваким мушкарцем, док јој муж ашикује са службаком) мора поруменити свака глумица на позорници, свака честита жена и девојка у позоришту. А и сам измишљени заплет стоји на врло слабом темељу. Понтерисон мисли, да је префект, јер је у руци своје жене нашао писмо! Не пита од кога је писмо, не гледа ни адресе. А то ће и свака луда учинити. Оскар мисли, да је постао префектом, јер у званичним новинама стоји О. Виљкрен. Он се зове Оскар, стриц му се зове Овид. Отуда забуна. Али који ће паметан човек веровати, да званични лист не штампа цело красно име новоименованих чиповника? Ето, како је то шуље. И Сарду је панисао сатиру па маловарошки живот „*Nos bons villageois*“, или колика разлика, логика, живот. Жалили смо гђу Ружићку, која је Лукрецију изврсно приказivala, као и гђу Собјеску, која је због болести других морала приказати крчмарницу, улогу њеној ћуди по све противну. Добро је представљао г. Фрајденрајх. Добро али где где и прекручило г. Милан. Г. Махалун приказао је у узори слуге Баромеа улогу карактерну, а не лакрдијашку. Али то не беше фина шаржа, већ карикатура. Г. Махалун није баш ни једне пртице поподио, све то беше неприродно пренављање без хумора. Нека се тога окане. Ко је једва научио веслати на чамцу у рибњаку, нека не иде командирати фрегату на мору. Наш суд о „Префекту“ гласи: „*Deleatur!*“ „*Vienac.*“

Издаје управа српског народног позоришта.

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.

28. ПРЕДСТАВА.

У НОВОМЕ САДУ У ПОНЕДЕЉЕНИК 16. МАЈА 1877.

У П. ПРЕТИПЛАТИ 4.

ПРВИ ПУТ:

ДОН ЦЕЗАР ОД БАЗАНА.

ДРАМА у 5 ЧИНОВА, НАПИСАО А. ДИМАНОАР, ПРЕВЕО Н.

ОСОБЕ:

Јуришић.

Сајевић.

Марковић.

С. Рајковић.

Ј. Поповићева.

Ј. Сајевићка.

Љ. Зорићева.

Рашић.

Добриновић.

Бошковић.

Бушић.

* * * *

Дворска господа, народ, војници. — Збива се у Мадриду и околини.

У четвртак 19. маја: „РОМЕО И ЈУЛИЈА“. Трагедија у 5 чинова, од В. Шекспира, с енглеског превео др. Л. Костић, за српску позорницу удесио А. Хаџић.

Г. С. РАЈКОВИЋ, пре члан народног позоришта у Загребу као гост.

Умољавају се наши поштовани претплатници, да би изволели исплатити своју претплату у ближари браће М. Поповића.

Улазнице се продају у писарници позоришној (стану матичином) од 9—12 пре подне и од 3—5 са хата после подне, а после на каси.

ПОЧЕТАК У 7 И ПО А СВРШЕТАК У 10 И ПО САХАТА.